

Lutrija Republike Srpske
Elektronska video lutrija

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA
“STAVOVI I ISKUSTVA U IGRANJU IGARA NA SREĆU”

Istraživanje izvršilo: Društvo psihologa Republike Srpske u saradnji sa Centrom za primjenjenu psihologiju “Nea Psychologia”

April, 2024. godine

Banja Luka

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	5
3. METOD	6
3.1. UZORAK	6
3.2. INSTRUMENTI	6
3.3. POSTUPAK	7
3.4. STATISTIČKA ANALIZA	7
4. REZULTATI	8
4.1. SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE	8
4.2. SKALE	9
4.2.1. A-SKALA	9
4.2.1.1. PCA A-skale	10
4.2.2. B-SKALA	11
4.2.2.1. PCA B-SKALE	13
4.2.3. C-SKALA	14
4.2.3.1. PCA C-SKALE	15
4.2.4. D-SKALA	16
4.2.4.1. PCA D-SKALE	18
4.2.5. E-SKALA	19
4.2.5.1. PCA E-SKALE	20
4.3. BLOK PITANJA	21
4.3.1. I-BLOK	21
4.3.2. II-BLOK	22
4.3.3. III-BLOK	22
4.3.4. IV-BLOK	23
4.3.5. V-BLOK	23
4.4. KORELACIONA ANALIZA	23
4.4.1. KORELACIJE SKALA	23
4.4.2. KORELACIJA (NE)IGRANJA I ZAVISNOSTI U PORODICI	24
4.4.3. KORELACIJA (NE)IGRANJA I ALKOHOLA	24
4.5. POREĐENJE GRUPA	24
4.5.1. RAZLIKE PO POLU	24
4.5.2. RAZLIKE PO GODINAMA STAROSTI	25
4.5.3. RAZLIKE PO STRUČNOJ SPREMI	26

4.5.4. RAZLIKE PO RADNOM STATUSU.....	28
4.5.5. RAZLIKE PO MJESTU STANOVANJA.....	29
4.5.6. RAZLIKE PO MJESEČNIM PRIMANJIMA	30
4.5.7. RAZLIKE PO BRAČNOM STATUSU	32
4.5.8. RAZLIKE PO POTOMSTVU	33
4.5.9. RAZLIKE PO (NE)POSTOJANJU ZAVISNOSTI U PORODICI.....	33
4.5.10. RAZLIKE PO (NE)KONZUMIRANJU ALKOHOLA.....	34
5. DISKUSIJA	36
6. ZAKLJUČAK.....	38

1. UVOD

Ljudi oduvijek imaju motivaciju da tragaju za srećom na različite načine. Jedan od najstarijih načina, o čemu svjedoči istorija svih društava, jeste igranje igara na sreću. Oblik igara na sreću, od drevnih do savremenih se mijenjao, ali je privlačnost ostala na značajnom nivou, jer su se prilagodile savremenim potrebama čovjeka uz pomoć digitalno tehnološkog razvoja.

Dostupnost igara na sreću putem digitalnih tehnologija koje isključuju društvenu interakciju, smatra se adiktivnim rizikom. S druge strane, istraživanja bazirana na psiho-biološkom modelu^{1,2,3} ukazuju da je u populaciji zavisnika o igranju igara na sreću više onih koji praktikuju igranje uživo u društvu i za stvarni novac.

Većina istraživanja ukazuje da su potencijalni zavisnici o igrama na sreću pripadnici muškog pola, ispod trideset godina života, skloni pušenju i alkoholu.⁴

Iako igre na sreću imaju adiktivni potencijal, činjenica je i da ih ljudi praktikuju radi zabave i opuštanja, te da je veliki broj onih koji imaju iskustva sa igranjem igara na sreću, ali nikada ne razviju zavisnost.

Definicija igara na sreću uglavnom ima negativnu konotaciju u smislu rizičnog ulaganja novca ili materijalnih dobara, sa minimalnom šansom da se uveća dobitak. Privlačnost leži u tome da se za malo dobije mnogo, ali dobit nije jedini benefit, već i ispit sreće koju vezujemo za osjećaj zadovoljstva i ponosa. U tom smislu, Robert Torre govori o „patologiji nade“.⁵

Smith i Wynne navode četiri osnovna obilježja igranja igara na sreću: 1) preuzimanje rizika; 2) učešće najmanje dva aktera; 3) neki akteri dobijaju, a neki gube; 4) svjesna, namjerna i dobrovoljna aktivnost.⁶

Nemogućnost kontrole u igranju igara na sreću je razlog što o njima postoje podijeljeni stavovi kako opšte tako i stručne javnosti, pa se svako igranje igara na sreću generalno doživljava kao rizično. Osnovni faktori rizika su učestalost igranja, neodgovorno ulaganje, ali i drugi socijalni i individualni faktori.

¹ Roy, A., Adinoff, B., Roehrich, L., Lamparski, D., Custer, R., Lorenz, V., ... Linnoila, M. (1988). Pathological gambling. *Archives of General Psychiatry*, 45(4), 369-373.

² Meyer, G., Schwertfeger, J., Exton, M.S., Janssen, O.E., Knapp, W., Stadler, M.A., ... Krüger, T.H.C. (2004). Neuroendocrine response to casino gambling in problem gamblers. *Psychoneuroendocrinology* 29(10), 1272-1280.

³ Peters J, Vega T, Weinstein D, Mitchell J, & Kayser A. (2020) Dopamine and risky decision-making in gambling disorder. *Eneuro*, 7(3)

⁴ Olason, D. T., Hayer, T., Brosowski, T., & Meyer, G. (2015). Gambling in the mist of economic crisis: results from three national prevalence studies from Iceland. *Journal of gambling studies*, 31, 759-774.

⁵ Torre, R. (2017). *Psychotherapy: A Practical Guide*. *Archives of Psychiatry Research*, 53(1), 76.

⁶ Smith, G. J. & Wynne, H. J. (2002). Measuring gambling and problem gambling in Alberta using the Canadian Problem Gambling Index (CPGI). Final report, Alberta Gaming Research Institute.

U Republici Srpskoj rađeno je vrlo malo istraživanja na ovu temu, a uglavnom su u fokusu bile analize medija o štetnosti igara na sreću prema maloljetnicima, obzirom da je zakonski definisano da je licima mlađim od 18 godina zabranjeno učešće u igrama na sreću kao i zabrana ulazaka u objekte gdje se one priređuju.

S druge strane, analize medija išle su u pravcu objavljivanja statističkih podataka o visini godišnjeg prometa priređivača igara na sreću, koji poređen sa brojem stanovnika i životnim standardom implicira da su igrama na sreću skloni stanovnici zemalja nižeg životnog standarda, što svakako ne podupiru statistike razvijenijih zemalja. Naime, najveći broj uživalaca igara na sreću nalazi se u Francuskoj, Njemačkoj, Velikoj Britaniji, kao i u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi.^{7,8} Iz Njemačke, na primjer, dolazi najveći broj osvajača Eurojackpot lota, odnosno 49 odsto svih osvajača.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Analiza „Stavovi i iskustva u igranju igara na sreću“ imala je za cilj da kroz stavove i iskustva opšte populacije u Republici Srpskoj utvrdi kakva je svijest o odgovornom igranju igara na sreću.

Posebni ciljevi istraživanja bili su:

- Utvrditi učestalost igranja igara na sreću među ispitanicima različitih socio-demografskih kategorija;
- Utvrditi učestalost igranja pojedinih igara na sreću;
- Utvrditi da li postoji povezanost igranja igara na sreću i konzumacije alkohola;
- Ispitati stavove u vezi igranja igara na sreću;
- Ispitati praktikovanje odgovornog ulaganja i trošenja dobitka;
- Ispitati učestalost negativnih posljedica povezanih sa igranjem igara na sreću (problemi sa zakonom, problemi u porodici, skrivanje, dugovanje, zanemarivanje obaveza);
- Ispitati predrasude o igrama na sreću;
- Ispitati povezanost socio-demografskih karakteristika sa stavovima o igrama na sreću, odgovornim ulaganjem i trošenjem dobitka, negativnim posljedicama i predrasudama o ovim igrama;
- Ispitati faktore privlačnosti kod igranja igara na sreću.

⁷ <https://www.poslovni.hr/strane/igre-na-srecu-186401>

⁸ <https://www.vecernji.hr/vijesti/ogroman-dobitak-ide-u-njemacku-a-srece-na-eurojackpotu-ima-je-i-netko-iz-hrvatske-1716494>

3. METOD

3.1. UZORAK

Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 1140 punoljetnih ispitanika iz cijele Republike Srpske.

Od ukupnog broja ispitanih građana, većina ih je ženskog pola (62,72%). U kategoriji stručne sprema, najveći broj ih je sa srednjom stručnom spremom (59,12%), a u kategorijama zaposlenosti i mjesečnih primanja prednjače zaposleni (58,68%) sa mjesečnim primanjima od 1000 do 2000 KM (35,96 %). Po mjestu stanovanja najveći broj ispitanika je iz grada (68,16%). Što se tiče bračnog statusa i potomstva, većina ih je u braku (52,89%) i sa potomstvom (55,56%).

Upitnik nije ograničavao učešće u odnosu na iskustvo sa igrama na sreću, te je zanimljivo da samo 12,11 odsto ispitanih nisu nikada igrali niti jednu od ponuđenih 11 igara na sreću.

3.2. INSTRUMENTI

Za potrebe ovog istraživanja konstruisan je upitnik koji se sastojao od setova:

- socio-demografskih pitanja koji je obuhvatao sljedeće podatke: pol, dob, stručna sprema, radni status, mjesto stanovanja, mjesečna primanja, bračni status i potomstvo.
- 12 tvrdnji o tome šta za ispitanika igranje na sreću predstavlja (npr. zabavu, uzbuđenje...), sa kojim je bilo potrebno iznijeti stepen svog slaganja na petostepenoj skali, u kojoj 1 označava "Potpuno se ne slažem", a 5 "Potpuno se slažem".
- 11 ponuđenih vrsta igara na sreću, za koje su ispitanici na sedmostepenoj skali trebali označiti učestalost igranja, tako da 1 predstavlja "Nikada", a 7 "Svakodnevno".
- tri tvrdnje koje se odnose na ulaganje više novca od vlastitih mogućnosti, ostvarivanje dobitka i uvjerenje o postojanju kontrole nad ovom aktivnosti, a sa kojima su se ispitanici mogli složiti ili ne složiti.
- pet faktora koji potencijalno mogu privući ljude da igraju igre na sreću, a koje su ispitanici mogli ocijeniti kao "Uopšte me ne privlači", "Nisam siguran/na" i "Privlači me".
- sedam načina kako se dobitak od igranja igara na sreću može potrošiti, gdje su ispitanici trebali označiti maksimalno dva načina kojim obično pribjegavaju. Ovaj set se odnosio na realno trošenje dobitka, odnosno kako ispitanici koji igraju igre na sreću zaista potroše svoj dobitak.
- 12 tvrdnji o tome kako bi ispitanici potencijalno potrošili dobitak, sa kojim je bilo potrebno iznijeti stepen svog slaganja na trostepenoj skali, u kojoj 1 označava "Sigurno bih uradio/la", a 3 "Nikada

ne bih uradio/la”. Ovaj set pitanja odnosio se na sve ispitanike i na hipotetičko trošenje novčanog dobitka.

- osam tvrdnji o negativnim ponašanjima i posljedicama povezanih sa igranjem igara na sreću, za koje su ispitanici na petostepenoj skali trebali iznijeti učestalost doživljavanja, tako da 1 označava “Nikada”, a 5 “Svakodnevno”.
- 13 tvrdnji o predrasudama o igrama na sreću, a sa kojim je bilo potrebno iznijeti stepen svog slaganja na petostepenoj skali, u kojoj 1 označava “Potpuno se ne slažem”, a 5 “Potpuno se slažem”.
- dva pitanja koja se odnose na postojanje problema zavisnosti o igrama na sreću u porodici i učestalosti konzumiranja alkohola.

3.3. POSTUPAK

Istraživanje je sprovedeno u periodu od oktobra 2023. godine do marta 2024. godine. Upitnik je plasiran od strane Društva psihologa RS i Elektronske video lutrije Republike Srpske, te je bio dostupan za dobrovoljno i anonimno ispunjavanje putem platforme Google Forms. Jedini uslov za učešće u istraživanju je bio da je ispitanik punoljetan stanovnik Republike Srpske. Ispitanicima su na početku upitnika date instrukcije za popunjavanje, te im je objašnjena svrha i predmet istraživanja.

3.4. STATISTIČKA ANALIZA

Statističku analizu izvršio je Centar za primijenjenu psihologiju “Nea Psychologia”. Obrada podataka vršena je u statističkom softveru SPSS (verzija 23). Izračunate su mjere deskriptivne statistike potrebne za opis uzorka i varijable od interesa. Za pet skalarnih varijabli sprovedena je analiza glavnih komponenti kako bi se provjerila njihova struktura, a nakon čega je izračunata i pouzdanost za svaku subskalu. Povezanost između skala izračunata je uz Spearman-ovu korelaciju, a zatim i njihova povezanost sa nekim od kategorijalnih varijabli. Razlike između kategorija socio-demografskih varijabli u stepenu izraženosti svake od skala, provjerene su uz pomoć T-testa, odnosno jednofaktorske ANOVE, zavisno od broja kategorija varijabli.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE

Tabela 1. Frekvencijska analiza socio-demografskih varijabli

		f	%
POL	Muško	425	37.28
	Žensko	715	62.72
GODINE	Do 25	232	20.35
	26-35	332	29.12
	36-45	323	28.33
	46-55	187	16.40
	56-65	53	4.65
	Preko 66	13	1.15
SPREMA	NK	76	6.67
	SSS	674	59.12
	VSS	336	29.47
	Mr/Dr	54	4.74
RADNI STATUS	Zasposlen/a	669	58.68
	Nezasposlen/a	260	22.81
	Penzioner/ka	40	3.51
	Učenik/ca-Student/ica	118	10.35
	Honorarno zaposlen ili rad na crno	53	4.65
STANOVANJE	Grad	777	68.16
	Selo	220	19.30
	Predgrađe	143	12.54
PRIMANJA	Do 500 KM	292	25.61
	501-1000 KM	323	28.34
	1001-2000 KM	410	35.96
	2001-3000 KM	84	7.37
	3001-4000 KM	22	1.93
	Preko 4000 KM	9	0.79
BRAČNI STATUS	Udata/oženjen	603	52.89
	Slobodan/na	271	23.77
	Rastavljen/a	76	6.67
	Udovac/ica	29	2.54
	U ozbiljnoj ili vanbračnoj vezi	161	14.13
POTOMSTVO	Nemam djecu	461	40.44
	Imam maloljetnu djecu	480	42.11
	Imam punoljetnu djecu	165	14.47
	Imam i maloljetnu i punoljetnu djecu	34	2.98

4.2. KORIŠTENE SKALE U ISTRAŽIVANJU

4.2.1. A-SKALA

Tabela 2. Frekvencijska analiza seta pitanja u istraživanju nazvanog “Za mene igranje igara na sreću predstavlja”, A-skala

STAVOVI O IGRAMA NA SREĆU	%				
	Potpuno se ne slažem	Djelimično se ne slažem	Niti se slažem niti ne slažem	Djelimično se slažem	Potpuno se slažem
(1) Priliku da zaradim novac	39.65	15.08	13.51	18.25	13.51
(2) Popunim slobodno vrijeme	37.72	17.46	13.07	19.91	11.84
(3) Zabavu	27.81	16.40	11.66	22.11	22.02
(4) Uzbuđenje	31.23	15.18	14.91	19.21	19.47
(5) Priliku da ispitam svoju sreću	30.53	15.87	13.25	17.89	22.46
(6) Bijeg od obaveza i svakodnevnice	44.65	18.51	15.18	12.45	9.21
(7) Priliku da se družim i povezujem sa ljudima	43.86	19.21	15.61	12.72	8.60
(8) Trošenje vremena i novca	22.81	18.07	17.02	13.33	28.77
(9) Ovisnost/Bolest	28.86	16.05	14.47	13.25	27.37
(10) Prevaru	31.41	16.40	18.69	13.68	19.82
(11) Zabavu za dokone	27.55	18.77	22.63	13.07	17.98
(12) Opasno ponašanje	30.96	18.16	18.60	13.07	19.21

A-skala sačinjena je od 12 ajtema, od kojih se pet obrnuto vrednuje (8, 9, 10, 11, 12). Odgovori na ovoj skali boduju se od 0 do 4. Veći sumacioni skor ukazuje na afirmativan stav o igrama na sreću, a manji na neafirmativan (npr. Igre na sreću su zabava za dokone).

Tabela 3. Deskriptivna analiza A-skale

N	MIN	MAX	MED	MOD	AS	SD	Skjunis		Kurtosis	
							S	SG	S	SG
1140	0	48	22	24	21.86	11.55	0.03	0.07	-0.61	0.14

Tabela 4. Matrica korelacija ajtema A-skale⁹

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	.580	.548	.657	.673	.380	.505	.139	.228	.235	.203	.286
2		.722	.692	.629	.514	.582	.036	.168	.183	.133	.208
3			.793	.708	.410	.496	-.001	.094	.158	.069	.193
4				.766	.481	.556	.059	.138	.197	.129	.227
5					.420	.537	.028	.133	.179	.103	.221
6						.556	-.101	-.006	-.005	-.052	-.008
7							.107	.237	.215	.157	.215
8								.747	.657	.623	.648
9									.793	.711	.793
10										.747	.775
11											.730

4.2.1.1. PCA A-skale

Prije sprovođenja analize glavnih komponenti, ocijenjena je prikladnost podataka za analizu:

- Kaiser-Meyer-Olkinovim (KMO) indeks adekvatnosti uzorkovanja .893¹⁰
- Bartlettov test sferičnosti .000¹¹

Kaiser-Guttmanov i Katelov Scree kriterijum sugerišu zadržavanje dva faktora, koji ukupno objašnjavaju 70.76% varijanse (prvi faktor 42.36, drugi faktor 28.40).

Analiza glavnih komponenti izvršena je uz Direct Oblimin (kosa) rotaciju obzirom na (iako nisku) korelaciju između faktora od .157.

Tabela 5. Matrica faktorskih zasićenja i komunaliteta nakon ekstrakcije za PCA sa oblimin rotacijom dvofaktorskog rješenja za stavke A-skale

STAVOVI O IGRAMA NA SREĆU	F1A ¹²	F2A	Komunaliteti ¹³
Uzbuđenje	.888		.794
Zabavu	.852		.719
Priliku da ispitam svoju sreću	.851		.727
Popunim slobodno vrijeme	.842		.715

⁹ Prema Cohen-u su |.10|, |.30| i |.50| pragovi za niske, umjerene i visoke korelacije, dok se vrijednosti ispod |.10| smatraju trivijalnim. Predznak minus ukazuje na obrnut smjer korelacije.

¹⁰ KMO pokazatelj treba da iznosi najmanje .60 da bi bilo opravdano korištenje analize.

¹¹ Bartlettov test sferičnosti treba biti značajan $p < .05$ da bi se primjena analize smatrala opravdanom.

¹² Korelacija između faktora i ajtema. Kao minimalna vrijednost prihvatljivih faktorskih težina uzeta je vrijednost od 0.32.

¹³ Varijansa ajtema objašnjena ekstrahovanim faktorima. Vrijednosti ne bi trebale biti manje od 0.30.

Priliku da zaradim novac	.748		.611
Priliku da se družim i povezujem sa ljudima	.725		.555
Bijeg od obaveza i svakodnevnice	.682		.459
Zavisnost/Bolest		.914	.842
Prevaru		.889	.812
Opasno ponašanje		.878	.808
Zabavu za dokone		.866	.745
Trošenje vremena i novca		.849	.704
Kronbahova alfa (α)¹⁴	.908	.929	

4.2.2. B-SKALA

Tabela 6. Frekvencijska analiza seta pitanja u upitniku nazvanog “Imao/la sam iskustva u sljedećim igrama na sreću”, B-skala

ISKUSTVO U IGRANJU IGARA NA SREĆU	%						
	Nikada	Jednom-dva puta u životu	Jednom do dva puta godišnje	Jednom mjesečno	Jednom sedmično	Nekoliko puta sedmično	Svakodnevno
(1) Instant srećka	32.01	31.93	19.04	8.60	4.56	2.28	1.58
(2) Instant srećka (online)	78.51	9.21	5.53	3.16	1.84	0.70	1.05
(3) Loto	41.74	24.30	17.81	8.25	3.95	2.37	1.58
(4) TV Bingo tombola	50.26	22.37	14.04	5.61	3.86	1.49	2.37
(5) Bingo tombola u klubu	59.82	15.53	9.91	5.09	3.77	3.42	2.46
(6) Elektronske virtuelne igre	62.89	10.88	8.07	5.44	3.60	5.00	4.12
(7) Igre u kazinu (rulet, poker i sl.)	76.06	9.56	5.00	2.81	1.75	2.28	2.54
(8) Kazino igre (online)	73.86	7.72	6.32	3.86	2.02	3.33	2.89
(9) Igre na automatima	65.52	15.00	7.02	3.60	2.46	3.25	3.15
(10) Igre klađenja (uživo)	64.82	12.98	7.63	3.51	2.98	3.86	4.22
(11) Igre klađenja (online)	67.63	9.74	7.45	3.60	3.07	3.60	4.91

¹⁴ Smjernice za Kronbahovu alfu: < 0.5 neprihvatljiva, ≥ 0.5 loša, ≥ 0.6 uslovno prihvatljiva, ≥ 0.7 prihvatljiva, ≥ 0.8 dobra i ≥ 0.9 odlična.

B-skala sačinjena je od 11 ajtema u kojima ispitanici izražavaju učestalost igranja igara na sreću po njihovim vrstama. Veći sumacioni skor ukazuje na učestalije igranje jedne ili više različitih igara. Ispitanici koji nikada nisu igrali niti jednu igru, imaju sumacioni skor 0.

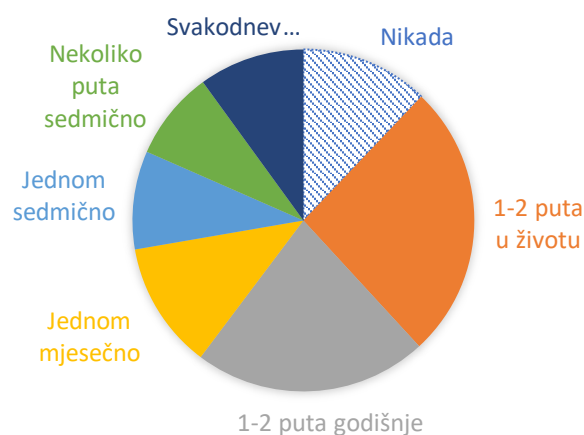
Tabela 7. Deskriptivna analiza B-skale

N	MIN	MAX	MED	MOD	AS	SD	Skjunis		Kurtozis	
							S	SG	S	SG
1140	0	66	6	0	10.24	12.07	1.99	0.07	4.28	0.14

Od ukupnog broja ispitanika 12.11% nikada nije igralo niti jednu od 11 vrsta igara na sreću. Najviše je ispitanika koji su samo jednom ili dva puta u životu odigrali neku igru na sreću.

Tabela 8. Frekvencijska analiza učestalosti igranja igara na sreću (bilo koje vrste)

	f	%
Nikada	138	12.11
Jednom do dva puta u životu	297	26.05
Jednom do dva puta godišnje	252	22.11
Jednom mjesečno	137	12.02
Jednom sedmično	106	9.30
Nekoliko puta sedmično	96	8.41
Svakodnevno	114	10

Uočava se visoka povezanost pozitivnog smjera između igranja EVL, igara u kazinu, na automatima i klađenja. Dakle, praktikovanje neke od ovih igara na sreću, ukazuje na izraženiju tendenciju igranja i drugih igara (naročito igara iz iste grupe, a koja podjela je vidljiva u nastavku analize, dio 4.2.2.1)

Tabela 9. Matrica korelacija ajtema B-skale

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	.497	.668	.548	.407	.345	.290	.333	.295	.329	.349
2		.440	.481	.431	.424	.418	.444	.374	.415	.426
3			.572	.385	.351	.253	.290	.273	.322	.355
4				.500	.414	.332	.315	.339	.351	.376
5					.511	.439	.442	.481	.475	.476
6						.601	.701	.666	.593	.641
7							.777	.745	.620	.597
8								.762	.648	.671
9									.648	.638
10										.866

4.2.2.1. PCA B-SKALE

Prije sprovođenja analize glavnih komponenti, ocijenjena je prikladnost podataka za analizu:

- Kaiser-Meyer-Olkinovim (KMO) indeks adekvatnosti uzorkovanja .895
- Bartlettov test sferičnosti .000

Kaiser-Guttmanov i Katelov Scree kriterijum sugerišu zadržavanje dva faktora, koji ukupno objašnjavaju 68.15% varijanse (prvi faktor 53.27, drugi faktor 14.88).

Analiza glavnih komponenti izvršena je uz Direct Oblimin (kosa) rotaciju obzirom na umjerenu korelaciju između faktora od .483.

Obzirom na niže faktorsko zasićenje ajtema “Bingo tombola u klubu”, u odnosu na druge ajteme, testiran je model bez ovog ajtema. Dobijena faktorska zasićenja na drugom faktoru imaju minimalan porast (za oko .002), te je odlučeno da se ovaj ajtem zadrži.

Tabela 10. Matrica faktorskih zasićenja i komunaliteta nakon ekstrakcije za PCA sa oblamin rotacijom dvofaktorskog rješenja za stavke B-skale

ISKUSTVO U IGRANJU IGARA NA SREĆU	F1A	F2A	Komunaliteti
Kazino igre (online)	.911		.790
Igre na automatima	.904		.764
Igre u kazinu (rulet, poker i sl.)	.881		.726
Igre klađenja (uživo)	.832		.717
Igre klađenja (online)	.819		.726

Elektronske virtuelne igre	.755		.667
Loto		.889	.718
Instant srećka		.876	.719
TV Bingo tombola		.798	.659
Instant srećka (online)		.579	.518
Bingo tombola u klubu		.427	.494
Kronbahova alfa (α)	.925	.826	

4.2.3. C-SKALA

Tabela 11. Frekvencijska analiza seta pitanja u upitniku nazvanog “Kada bih dobio/la veći novčani iznos od igara na sreću, uradio/la bih sljedeće”, C-skala

TROŠENJE DOBITKA	%		
	Sigurno bih uradio/la	Možda bih uradio/la	Nikada ne bih uradio/la
(1) Uložio/la bih u sljedeće igranje da još povećam dobitak	10.17	29.39	60.44
(2) Napravio/la bih veliku zabavu za porodicu i prijatelje	34.21	46.32	19.47
(3) Uložio/la bih u nekretnine, kola ili nešto luksuzno što ne mogu sebi priuštiti	65.79	22.46	11.75
(4) Otišao/la bih na put oko svijeta	37.19	40.00	22.81
(5) Platilo/la bih sve kredite i obaveze (dugove)	76.66	12.81	10.53
(6) Izmirio/la bih dugove koje sam napravio/la dok sam imao/la lošu sreću u igranju	57.28	17.02	25.70
(7) Posudio/la bih drugima uz nadoknadu	15.96	25.70	58.34
(8) Ostavio/la bih na banku i oročio/la	36.67	38.68	24.65
(9) Podijelio/la bih sa porodicom i prijateljima	52.64	35.17	12.19
(10) Dao/la bih u humanitarne svrhe	44.56	43.60	11.84
(11) Napravio/la bih školu, igralište, put, crkvu, most ili neki drugi koristan objekat koji može svima da služi	31.40	41.58	27.02
(12) Pokrenuo/la bih vlastiti biznis	55.96	31.58	12.46

C-skala sačinjena je od 12 ajtema, od kojih se dva ajtema obrnuto vrednuju (1 i 7). Odgovori se boduju od 0 do 2. Ova skala konstruisana je na način da se pozitivni načini trošenja dobitka od igara na sreću skoruje manje, a negativni više (npr. Uložio/la bih u sljedeće igranje).

Tabela 12. Deskriptivna analiza C-skale

N	MIN	MAX	MED	MOD	AS	SD	Skjunis		Kurtozis	
							S	SG	S	SG
1140	0	22	7	7	7.93	4.10	0.84	0.07	0.78	0.14

Tabela 13. Matrica korelacija ajtema C-skale

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	-.191	-.048	.003	.004	-.165	.323	-.070	-.059	-.086	-.135	-.047
2		.268	.205	.204	.219	-.196	.164	.316	.259	.230	.154
3			.337	.432	.255	.005	.225	.261	.191	.068	.342
4				.237	.168	-.122	.209	.206	.236	.157	.216
5					.442	.033	.219	.304	.312	.162	.363
6						-.232	.147	.195	.163	.136	.212
7							-.240	-.056	-.100	-.242	.008
8								.268	.289	.276	.257
9									.561	.348	.314
10										.574	.331
11											.263

4.2.3.1. PCA C-SKALE

Prije sprovođenja analize glavnih komponenti, ocijenjena je prikladnost podataka za analizu:

- Kaiser-Meyer-Olkinovim (KMO) indeks adekvatnosti uzorkovanja .776
- Bartlettov test sferičnosti .000

Kaiser-Guttmanov i Katelov Scree kriterijum sugerišu zadržavanje tri faktora, koji ukupno objašnjavaju 51.92% varijanse (prvi faktor 28.87, drugi faktor 12.43, treći faktor 10.62).

Analiza glavnih komponenti izvršena je uz Direct Oblimin (kosa) rotaciju obzirom na korelaciju između faktora (1. i 2. faktor -.117; 1. i 3. faktor .361; 2. i 3. faktor -.157)

Zbog niskih faktorskih zasićenja, izbačeni su ajtemi “Napravio/la bih veliku zabavu za porodicu i prijatelje”, “Otišao/la bih na put oko svijeta”, “Ostavio/la bih na banku i oročio/la” i “Pokrenuo/la bih vlastiti biznis”, nakon čega je ponovljeno testiranje:

- Kaiser-Meyer-Olkinovim (KMO) indeks adekvatnosti uzorkovanja .673
- Bartlettov test sferičnosti .000

Trofaktorsko rješenje sada ukupno objašnjava 65.44% varijanse (prvi faktor 32.19, drugi faktor 17.59, treći faktor 15.66).

Redukcija ajtema ove skale popravila je faktorska zasićenja, međutim faktori su ostali sa veoma malim brojem varijabli. Prvi i treći faktor su na granici prihvatljivog, međutim drugi faktor nema dovoljan broj ajtema. Zbog toga, nalazi ove skale se mogu koristiti samo orijentaciono i preporučuje se dorada skale, u smislu dodavanja ajtema, nakon čega je potrebno ponoviti analizu.

Tabela 14. Matrica faktorskih zasićenja i komunaliteta nakon ekstrakcije za PCA sa oblimin rotacijom trofaktorskog rješenja za stavke C-skale

TROŠENJE DOBITKA	F1A	F2A	F3A	Komunaliteti
Dao/la bih u humanitarne svrhe	.880			.790
Napravio/la bih školu, igralište, put, crkvu, most ili neki drugi koristan objekat koji može svima da služi	.812			.693
Podijelio/la bih sa porodicom i prijateljima	.712			.611
Posudio/la bih drugima uz nadoknadu		.808		.672
Uložio/la bih u sljedeće igranje da još povećam dobitak		.753		.569
Platio/la bih sve kredite i obaveze (dugove)			-.796	.707
Uložio/la bih u nekretnine, kola ili nešto luksuzno što ne mogu sebi priuštiti			-.740	.557
Izmirio/la bih dugove koje sam napravio/la dok sam imao/la lošu sreću u igranju			-.706	.636
Kronbahova alfa (α)	.742	.486	.631	

4.2.4. D-SKALA

Tabela 15. Frekvencijska analiza seta pitanja u upitniku nazvanog “Označite odgovor koji najbolje odgovara Vašem iskustvu”, D-skala

POSLJEDICE POVEZANE SA IGRANJEM IGARA NA SREĆU	%				
	Nikada	Jednom	Više puta	Često	Svakodneвно
(1) Desilo mi se da nakon što izgubim novac, odmah igram da pokušam vratiti izgubljeno	61.23	15.62	17.54	4.12	1.49
(2) Desilo mi se da posudim novac da bih igrao/la	86.41	6.58	4.47	1.93	0.61
(3) Desilo mi se da krijem od bliskih osoba da igram igre na sreću	78.60	7.46	7.46	4.46	2.02

(4) Desilo mi se da sam imao/la svađe u porodici (ili sa bliskim osobama) zbog igranja igara na sreću	84.56	6.93	5.44	2.19	0.88
(5) Desilo mi se da zbog igranja igara na sreću zanemarim svoje obaveze (porodica, posao, studije i sl.)	88.86	4.82	3.60	1.93	0.79
(6) Rekli su mi da imam problem sa igranjem igara na sreću	87.28	4.91	4.74	2.02	1.05
(7) Desilo mi se da imam problem sa zakonom zbog igranja igara na sreću	96.49	1.75	0.96	0.44	0.36
(8) Desilo mi se da sam morao/la da potražim stručnu pomoć zbog igranja igara na sreću	95.88	1.75	1.23	0.70	0.44

D-skala sačinjena je od osam ajtema, a odgovori se boduju u rasponu od 0 do 4. Veći sumaciono skor ukazuje na izraženije negativne posljedice i negativna ponašanja povezana sa igranjem igara na sreću, a manji na odsustvo istih.

Tabela 16. Deskriptivna analiza D-skale

N	MIN	MAX	MED	MOD	AS	SD	Skjunis		Kurtozis	
							S	SG	S	SG
1140	0	32	0	0	2.25	4.34	3.01	0.07	10.87	0.14

Tabela 17. Matrica korelacija ajtema D-skale

	2	3	4	5	6	7	8
1	.592	.596	.499	.487	.531	.183	.257
2		.633	.592	.684	.664	.295	.438
3			.653	.618	.595	.257	.339
4				.701	.746	.379	.446
5					.787	.435	.523
6						.408	.498
7							.696

4.2.4.1. PCA D-SKALE

Prije sprovođenja analize glavnih komponenti, ocijenjena je prikladnost podataka za analizu:

- Kaiser-Meyer-Olkinovim (KMO) indeks adekvatnosti uzorkovanja .788
- Bartlettov test sferičnosti .000

Kaiser-Guttmanov i Katelov Scree kriterijum sugerišu zadržavanje dva faktora, koji ukupno objašnjavaju 67.27% varijanse (prvi faktor 47.29, drugi faktor 19.98).

Analiza glavnih komponenti izvršena je uz Direct Oblimin (kosa) rotaciju obzirom na nisku korelaciju između faktora od .240.

Zbog malog broja ajtema na drugom faktoru, da bi rezultati bili valjani, neophodno je proširiti ovu skalu, a zatim ponoviti analizu.

Tabela 18. Matrica faktorskih zasićenja i komunaliteta nakon ekstrakcije za PCA sa oblmin rotacijom dvofaktorskog rješenja za stavke D-skale

POSLJEDICE POVEZANE SA IGRANJEM IGARA NA SREĆU	F1A	F2A	Komunaliteti
Desilo mi se da krijem od bliskih osoba da igram igre na sreću	.814		.634
Desilo mi se da posudim novac da bih igrao/la	.770		.585
Desilo mi se da nakon što izgubim novac, odmah igram da pokušam vratiti izgubljeno	.766		.556
Rekli su mi da imam problem sa igranjem igara na sreću	.726		.654
Desilo mi se da sam imao/la svađe u porodici (ili sa bliskim osobama) zbog igranja igara na sreću	.714		.583
Desilo mi se da zbog igranja igara na sreću zanemarim svoje obaveze (porodica, posao, studije i sl.)	.679		.630
Desilo mi se da sam morao/la da potražim stručnu pomoć zbog igranja igara na sreću		.928	.868
Desilo mi se da imam problem sa zakonom zbog igranja igara na sreću		.927	.872
Kronbahova alfa (α)	.898	.816	

4.2.5. E-SKALA

Tabela 19. Frekvencijska analiza seta pitanja u upitniku nazvanog “Stavovi o igranju igara na sreću”, E-skala

PREDRASUDE O IGRAMA NA SREĆU:	%				
	Potpuno se ne slažem	Djelimično se ne slažem	Niti se slažem niti ne slažem	Djelimično se slažem	Potpuno se slažem
(1) Ljudi koji stalno igraju na „sitno“ (mali ulozi) nemaju problem sa zavisnošću o igrama na sreću	29.39	21.14	18.86	16.75	13.86
(2) Igre na sreću su stare koliko i civilizacija	16.49	16.67	29.30	18.07	19.47
(3) Sportsko klađenje igraju ljudi koji vole sport	26.75	17.81	21.93	22.02	11.49
(4) Ljudi koji nikada ne igraju igre na sreću su škrti	55.53	13.68	20.18	6.05	4.56
(5) Igre na sreću su dobra zabava za penzionere	39.82	17.11	24.65	10.70	7.72
(6) Mlađe osobe su podložnije problemima zbog igranja igara na sreću	17.89	15.09	22.11	20.00	24.91
(7) Osobe koje igraju igre na sreću nemaju sreće u privatnom životu	32.63	17.38	30.96	11.84	7.19
(8) Igre na sreću se igraju radi zabave, a ne radi zarade	23.07	19.66	28.68	16.05	12.54
(9) Ako osoba želi da prestane sa igranjem igara na sreću, može to lako uraditi	28.68	19.30	21.23	14.39	16.40
(10) Zavisnost o igrama na sreću nije tako opasna kao zavisnost o alkoholu	40.44	16.93	20.26	10.70	11.67
(11) Zavisnost o igrama na sreću nije tako opasna kao zavisnost o drogi	38.60	16.23	19.47	10.61	15.09
(12) Igre na sreću češće igraju mlađe osobe	17.28	17.54	30.09	19.04	16.05
(13) Ako je neko visoko obrazovan (npr. ljekar, profesor) manje su šanse da postane zavisan o igranju igara na sreću	39.21	18.68	24.56	9.83	7.72

E-skala sačinjena je od 13 ajtema, a odgovori se boduju u rasponu od 0 do 4. Veći sumacioni skor ukazuje na izraženija pogrešna uvjerenja povezana sa igrama na sreću.

Tabela 20. Deskriptivna analiza E-skale

N	MIN	MAX	MED	MOD	AS	SD	Skjunis		Kurtozis	
							S	SG	S	SG
1140	0	52	20	26	20.85	10.43	0.25	0.07	-0.24	0.14

Tabela 21. Matrica korelacija ajtema E-skale

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	.387	.435	.265	.367	.211	.041	.347	.423	.271	.302	.304	.207
2		.388	.187	.250	.325	.169	.316	.214	.141	.143	.253	.100
3			.368	.418	.274	.132	.353	.341	.334	.329	.349	.221
4				.562	.121	.227	.270	.324	.403	.394	.191	.289
5					.199	.173	.384	.372	.427	.402	.236	.295
6						.349	.311	.214	.179	.159	.467	.197
7							.202	.127	.158	.105	.254	.221
8								.421	.341	.313	.320	.241
9									.513	.511	.376	.256
10										.853	.397	.403
11											.395	.383
12												.333

4.2.5.1. PCA E-SKALE

Prije sprovođenja analize glavnih komponenti, ocijenjena je prikladnost podataka za analizu:

- Kaiser-Meyer-Olkinovim (KMO) indeks adekvatnosti uzorkovanja .827
- Bartlettov test sferičnosti .000

Kaiser-Guttmanov i Katelov Scree kriterijum sugerišu zadržavanje dva faktora, koji ukupno objašnjavaju 48.34% varijanse (prvi faktor 36.37, drugi faktor 11.97).

Analiza glavnih komponenti sprovedena je uz Direct Oblimin (kosa) rotaciju obzirom na korelaciju između faktora (.397).

Zbog visokih zasićenja na oba faktora, izbačeni su ajtemi “Ljudi koji stalno igraju na „sitno“ (mali ulozi) nemaju problem sa zavisnošću o igrama na sreću”, “Sportsko klađenje igraju ljudi koji vole sport” i “Igre na sreću se igraju radi zabave, a ne radi zarade”), nakon čega je ponovljeno testiranje:

- Kaiser-Meyer-Olkinovim (KMO) indeks adekvatnosti uzorkovanja .798
- Bartlettov test sferičnosti .000

Dvofaktorsko rješenje sada ukupno objašnjava 51.84% varijanse (prvi faktor 37.78, drugi faktor 14.07).

Tabela 22. Matrica faktorskih zasićenja i komunaliteta nakon ekstrakcije za PCA sa oblimin rotacijom dvofaktorskog rješenja za stavke E-skale

PREDRASUDE O IGRAMA NA SREĆU:	F1A	F2A	Komunaliteti
Zavisnost o igrama na sreću nije tako opasna kao zavisnost o drogi	.915		.762
Zavisnost o igrama na sreću nije tako opasna kao zavisnost o alkoholu	.911		.769
Ako osoba želi da prestane sa igranjem igara na sreću, može to lako uraditi	.664		.477
Ljudi koji nikada ne igraju igre na sreću su škrti	.646		.420
Igre na sreću su dobra zabava za penzionere	.644		.453
Ako je neko visoko obrazovan (npr. ljekar, profesor) manje su šanse da postane zavisnik o igranju igara na sreću	.503		.331
Mlađe osobe su podložnije problemima zbog igranja igara na sreću		.846	.677
Osobe koje igraju igre na sreću nemaju sreće u privatnom životu		.658	.418
Igre na sreću su stare koliko i civilizacija		.594	.361
Igre na sreću češće igraju mlađe osobe		.552	.517
Kronbahova alfa (α)	.819	.637	

4.3. BLOK PITANJA

4.3.1. I-BLOK

Tabela 23. Frekvencijska analiza bloka pitanja “Označite tvrdnju sa da ako se odnosi na Vas, odnosno ne ako se ne odnosi”, I-blok

OZNAČITE TVRDNJU SA “DA” AKO SE ODNOSI NA VAS, ODNOSNO “NE” AKO SE NE ODNOSI.	%	
	Tačno	Netačno
Igram igre na sreću, ali nikada nisam uložio/la više od svojih mogućnosti.	70.54	29.46
Igram igre na sreću, ali nikada nisam ostvario/la dobitak.	28.81	71.19
Igram igre na sreću, ali uvijek imam kontrolu.	72.19	27.81

4.3.2. II-BLOK

Tabela 24. Frekvencijska analiza bloka pitanja “Šta najčešće radite sa novčanim dobitkom”, II-blok

AKO STE OSOBA KOJA IGRA IGRE NA SREĆU VIŠE OD JEDNOM GODIŠNJE ODGOVORITE ŠTA NAJČEŠĆE RADITE SA NOVČANIM DOBITKOM (maksimalno dva odgovora).	%
Kupim potrepštine ili platim obaveze	34.20
Kupim sebi nešto	29.62
Uložim u novo igranje	25.89
Počastim društvo	25.40
Nikada nisam ostvario/la dobitak	18.34
Ostavim sa strane (štedim)	10.78
Podijelim ili dam nekome za koga znam da mu je potreban novac	7.43

4.3.3. III-BLOK

Tabela 25. Frekvencijska analiza bloka pitanja “U igrama na sreću me privlači”, III-blok

U IGRAMA NA SREĆU ME PRIVLAČI:	%		
	Uopšte me ne privlači	Nisam siguran/na	Privlači me
Visina Jackpota	37.63	18.07	44.30
Ambijent u kojem igram	54.82	26.49	18.69
Druženja sa sličnim ljudima	61.75	21.49	16.76
Zabave koje organizuju priređivači	59.74	21.93	18.33
Dobra reklama	55.79	23.60	20.61

4.3.4. IV-BLOK

Tabela 26. Frekvencijska analiza bloka pitanja “Neki od članova moje porodice imali su probleme sa zavisnošću o igrama na sreću”, IV-blok

NEKI OD ČLANOVA MOJE PORODICE IMALI SU PROBLEME SA ZAVISNOŠĆU O IGRAMA NA SREĆU:	%
Ne	73.16
Ne znam	14.38
Da	12.46

4.3.5. V-BLOK

Tabela 27. Frekvencijska analiza bloka pitanja “Da li konzumirate alkohol”, V-blok

DA LI KONZUMIRATE ALKOHOL?	%
Samo u posebnim prilikama	49.30
Ne konzumiram alkohol	30.70
Jednom do dva puta sedmično	12.46
Više od dva puta sedmično	5.52
Svakodnevno	2.02

4.4. KORELACIONA ANALIZA

4.4.1. KORELACIJE SKALA

Tabela 28. Matrica korelacija skala

		b	c	d	e
a	r	.311	-.048	.274	.404
	p	.000	.107	.000	.000
b	r		.012	.487	.226
	p		.678	.000	.000
c	r			.029	-.054
	p			.320	.067
d	r				.187
	p				.000

Od svih ukrštanja, uočava se najizraženija povezanost (pozitivnog smjera, umjerenog intenziteta) između učestalosti igranja i negativnih posljedica vezanih za igre na sreću. Približnog intenziteta su i korelacije afirmativnog stava o igrama na sreću sa učestalim igranjem i pogrešnim uvjerenjima o igrama na sreću.

4.4.2. KORELACIJA (NE)IGRANJA I ZAVISNOSTI U PORODICI

Tabela 29. Matrica korelacije varijabli “Zavisnost u porodici” i “Igranje igara na sreću”

		(Ne)igranje
Zavisnost	r	.029
u porodici	p	.336

Nije potvrđena statistički značajna povezanost između (ne)igranja igara na sreću i postojanja problema zavisnosti od igranja igara na sreću u porodici.

4.4.3. KORELACIJA (NE)IGRANJA I ALKOHOLA

Tabela 30. Matrica korelacije varijabli “Konzumiranje alkohola” i “Igranje igara na sreću”

		(Ne)igranje
Konzumiranje	r	.210
alkohola	p	.000

Potvrđena je povezanost (pozitivnog smjera, niskog intenziteta) između učestalosti igranja igara na sreću i učestalosti konzumiranja alkohola (detaljnije u dijelu 4.5.10).

4.5. POREĐENJE GRUPA

4.5.1. RAZLIKE PO POLU

Tabela 31. T-test nezavisnih uzoraka po polu za sve skalarne varijable

SKALA	Muško		Žensko		t	p	FDR p ¹⁵	Cohen's d ¹⁶
	M	SD	M	SD				
Afirmativan stav o igrama na sreću	22.72	10.53	21.35	12.10	2.019	.044	.073	
Igranje igara na sreću	16.03	14.54	6.79	8.66	11.908	.000	.000	0.77

¹⁵ False discovery rate: korekacija p vrijednosti zbog višestrukog testiranja koje povećavaju rizik od lažnog otkrića.

¹⁶ Veličina efekta t-testa. Vrijednosti 0.20 ukazuju na nizak, 0.50 umjeren i 0.80 visok uticaj.

Trošenje dobitka	8.11	4.33	7.83	3.96	1.108	.268	.268	
Posljedice povezane sa igranjem	3.87	5.90	1.28	2.63	8.557	.000	.000	0.57
Predrasude o igrama na sreću	21.40	10.59	20.52	10.32	1.376	.169	.211	

Muškarci izvještavaju da statistički značajno više igraju igre na sreću (B-skala) u odnosu na žene, kao i da imaju izraženije negativne posljedice i/ili ponašanja povezana sa igranjem igara na sreću (D-skala).

4.5.2. RAZLIKE PO GODINAMA STAROSTI

Tabela 32. Jednofaktorska ANOVA po godinama starosti za sve skalarne varijable

SKALA	F	p	FDR p	η^{217}
Afirmativan stav o igrama na sreću	8.975	.000	.000	0.031
Igranje igara na sreću	8.990	.000	.000	0.028
Trošenje dobitka	0.505	.732	.732	
Posljedice povezane sa igranjem	8.657	.000	.000	0.024
Predrasude o igrama na sreću	1.576	.179	.224	

Tabela 33. Deskriptivna statistika kategorijalne varijable “Godine starosti” za sve skalarne varijable

SKALA	Do 25		26-35		36-45		46-55		Preko 56	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Afirmativan stav o igrama na sreću	18.18	11.87	23.84	11.14	22.64	11.50	21.54	11.16	21.95	11.06
Igranje igara na sreću	7.74	11.47	13.12	13.10	10.03	11.91	9.42	10.77	7.89	10.21
Trošenje dobitka	8.21	4.23	7.99	4.22	7.72	3.98	7.89	4.05	7.82	3.87
Posljedice povezane sa igranjem	1.64	3.75	3.26	5.51	1.98	3.76	1.97	3.82	1.30	2.40
Predrasude o igrama na sreću	19.66	8.95	21.47	10.36	20.65	10.74	20.86	11.04	22.80	11.93

¹⁷ Ete na kvadrat. Vrijednosti 0.01, 0.06 i 0.14 su pragovi za nizak, umjeren i visok efekat.

Tabela 34. Matrica statistički značajnih parova post-hoc testova ANOVE¹⁸

	26-35	36-45	46-55	Preko 56
Do 25	A (.000)			
	B (.000)	A (.000)		
	D (.000)			
26-35		D (.017)	B (.017) D (.037)	B (.017) D (.000)
36-45				
46-55				

* Slova označavaju skalu, a vrijednosti u zagradi nivo značajnosti razlike.

Ispitanici do 25 godina starosti imaju statistički značajno manje afirmativan stav o igrama na sreću (A-skala), u odnosu na ispitanike starosnih kategorija 26-35 i 36-45 godina.

Ispitanici između 26-35 godina starosti statistički značajno više igraju igre na sreću (B-skala) od ispitanika uzrasta do 25 godina, 46-55 i preko 56 godina.

Ispitanici starosti od 26-35 godina imaju statistički značajno izraženije negativne posljedice i/ili negativna ponašanja povezana sa igrama na sreću (D-skala), u poređenju sa svim ostalim starosnim kategorijama.

4.5.3. RAZLIKE PO STRUČNOJ SPREMI

Tabela 35. Jednofaktorska ANOVA po stručnoj spremi za sve skalarne varijable

SKALA	F	p	FDR p	η^2
Afirmativan stav o igrama na sreću	27.24	.000	.000	.067
Igranje igara na sreću	8.28	.000	.000	.018
Trošenje dobitka	4.94	.002	.002	.013
Posljedice povezane sa igranjem	6.39	.000	.000	.013
Predrasude o igrama na sreću	9.31	.000	.000	.024

¹⁸ Sve *p* vrijednosti su korigovane FDR metodom, nakon čega su neke gubile statističku značajnost. U nastavku će se posebno naglašavati samo u slučaju kada cijela skala izgubi značajnost, dok se promjene u samo nekoj od kategorija neće navoditi.

Tabela 36. Deskriptivna statistika kategorijalne varijable “Stručna sprema” za sve skalarne varijable

SKALA	NK		SSS		VSS		Mr/Dr	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Afirmativan stav o igrama na sreću	26.71	9.38	23.62	11.19	18.15	11.63	16.24	10.34
Igranje igara na sreću	9.95	13.82	11.39	13.03	8.75	9.93	5.52	5.37
Trošenje dobitka	7.09	3.61	7.69	3.99	8.43	4.36	9.09	3.92
Posljedice povezane sa igranjem	2.88	4.22	2.54	4.52	1.74	4.12	0.81	2.86
Predrasude o igrama na sreću	21.10	11.84	22.08	10.45	18.90	9.83	17.20	9.17

Tabela 37. Matrica statistički značajnih parova post-hoc testova ANOVE

	SSS	VSS	Mr/Dr
NK		A (.000)	A (.000) D (.016)
SSS		A (.000) B (.007) E (.000)	A (.000) B (.000) D (.004) E (.007)
VSS			

* Nakon FDR korekcije zbog višestrukog testiranja, značajnost na skali C se izgubila (NK i Mr/Dr .120; SS i VSS .120)

NK radnici i osobe sa srednjom stručnom spremom statistički značajno imaju afirmativniji stav o igrama na sreću (A-skala), u odnosu na osobe sa visokom stručnom spremom i magistre/doktore nauka.

Osobe sa srednjom stručnom spremom statistički značajno više igraju igre na sreću (B-skala) od osoba sa visokom stručnom spremom i magistra/doktora.

Magistri/doktori nauka imaju statistički značajno manje negativnih posljedica i/ili negativnih ponašanja povezanih sa igrama na sreću (D-skala), u poređenju sa NK radnicima i osobama sa srednjom stručnom spremom.

Ispitanici sa srednjom stručnom spremom imaju statistički značajno izraženija pogrešna uvjerenja o igrama na sreću (E-skala) u odnosu na ispitanike sa visokom stručnom spremom i magistre/doktore nauka.

4.5.4. RAZLIKE PO RADNOM STATUSU

Tabela 38. Jednofaktorska ANOVA po radnom statusu za sve skalarne varijable

SKALA	F	p	FDR p	η^2
Afirmativan stav o igrama na sreću	30.646	.000	.000	.097
Igranje igara na sreću	6.216	.000	.000	.024
Trošenje dobitka	1.611	.171	.171	
Posljedice povezane sa igranjem	5.145	.001	.001	.013
Predrasude o igrama na sreću	4.848	.001	.001	.017

Tabela 39. Deskriptivna statistika kategorijalne varijable “Radni status” za sve skalarne varijable

SKALA	Zaposlen/a		Nezaposlen/a		Penzioner/ka		Učenik/ca- Student/ica		Honorarno zaposlen/a ili rad na crno	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Afirmativan stav o igrama na sreću	20.92	11.25	26.73	10.28	26.25	10.01	14.11	10.28	23.85	13.13
Igranje igara na sreću	10.75	11.96	10.11	12.18	11.45	13.68	5.33	8.21	14.47	15.64
Trošenje dobitka	7.94	4.25	7.63	3.72	7.70	2.86	8.69	4.36	7.79	4.12
Posljedice povezane sa igranjem	2.40	4.78	2.50	3.95	2.20	3.76	0.79	1.99	2.30	4.17
Predrasude o igrama na sreću	20.36	10.41	22.16	10.64	24.22	10.97	18.40	8.40	23.43	11.57

Tabela 40. Matrica statistički značajnih parova post-hoc testova ANOVE

	Nezaposlen/na	Penzioner/ka	Učenik/ca- Student/ica	Honorarno zaposlen/a ili rad na crno
Zaposlen/a	A (.000)		A (.000) B (.000) D (.000)	

Nezaposlen/a	A (.000)	
	B (.000)	
	D (.000)	
	E (.020)	
Penzioner/ka	A (.000)	
Učenik/ca- Student/ica		A (.000) B (.003)

Učenici/e-student/ice imaju statistički značajno manje afirmativan stav o igrama na sreću (A-skala) u odnosu na sve ostale kategorije ispitanika. Nezaposleni ispitanici imaju značajno afirmativniji stav o igrama na sreću, kako u odnosu na učenike/ce-studente/ice, tako i na zaposlene.

Učenici/e-student/ice statistički značajno manje igraju igre na sreću (B-skala) u odnosu na sve kategorije ispitanika, osim u odnosu na penzionere/ke.

Učenici/e-studenti/ce imaju statistički značajno manje negativnih posljedica i/ili negativnih ponašanja povezanih sa igrama na sreću (D-skala), u odnosu na zaposlene i nezaposlene osobe.

Učenici/e-studenti/ce imaju statistički značajno manje pogrešnih uvjerenja (E-skala) u poređenju sa nezaposlenim osobama.

4.5.5. RAZLIKE PO MJESTU STANOVANJA

Tabela 41. Jednofaktorska ANOVA po mjestu stanovanja za sve skalarne varijable

SKALA	F	p	FDR p	η^2
Afirmativan stav o igrama na sreću	16.527	.000	.000	.028
Igranje igara na sreću	1.092	.336	.420	
Trošenje dobitka	0.530	.589	.589	
Posljedice povezane sa igranjem	1.622	.199	.332	
Predrasude o igrama na sreću	3.336	.036	.090	

Tabela 42. Deskriptivna statistika kategorijalne varijable “Mjesto stanovanja” za sve skalarne varijable

SKALA	Grad		Selo		Predgrađe	
	M	SD	M	SD	M	SD
Afirmativan stav o igrama na sreću	20.57	11.55	25.27	11.02	23.63	11.16
Igranje igara na sreću	10.08	11.90	9.90	11.37	11.62	13.89
Trošenje dobitka	7.95	4.16	7.73	3.91	8.17	4.09
Posljedice povezane sa igranjem	2.08	4.09	2.52	4.41	2.75	5.43
Predrasude o igrama na sreću	20.31	10.03	21.60	11.31	22.61	10.89

Tabela 43. Matrica statistički značajnih parova post-hoc testova ANOVE

	Selo	Predgrađe
Grad	A (.000)	A (.015)
Selo		

Ispitanici koji žive u gradu imaju statistički značajno manje afirmativan stav o igrama na sreću (A-skala) u poređenju sa ispitanicima iz predgrađa i sa sela.

4.5.6. RAZLIKE PO MJESEČNIM PRIMANJIMA

Tabela 44. Jednofaktorska ANOVA po mjesečnim primanjima za sve skalarne varijable

SKALA	F	p	FDR p	η^2
Afirmativan stav o igrama na sreću	7.441	.000	.000	.028
Igranje igara na sreću	6.601	.000	.000	.025
Trošenje dobitka	1.338	.254	.254	
Posljedice povezane sa igranjem	2.232	.066	.082	
Predrasude o igrama na sreću	4.791	.001	.002	.016

Tabela 45. Deskriptivna statistika kategorijalne varijable “Mjesečna primanja” za sve skalarne varijable

SKALA	Do 500 KM		501-1000 KM		1001-2000 KM		2001-3000 KM		Preko 3001 KM	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Afirmativan stav o igrama na sreću	22.43	11.67	24.33	10.89	20.48	11.50	18.57	11.01	17.84	13.96
Igranje igara na sreću	7.37	10.53	11.27	13.04	11.82	12.11	8.09	8.76	11.52	16.57
Trošenje dobitka	7.79	4.05	7.75	3.75	7.97	4.28	8.83	4.63	8.32	4.17
Posljedice povezane sa igranjem	1.64	3.60	2.37	3.84	2.64	4.97	2.02	4.79	1.97	5.01
Predrasude o igrama na sreću	20.87	10.61	22.74	11.03	19.84	9.78	19.44	9.73	18.00	9.95

Tabela 46. Matrica statistički značajnih parova post-hoc testova ANOVE

	501-1000 KM	1001-2000 KM	2001-3000 KM	Preko 3001 KM
Do 500 KM	B (.000)	B (.000)		
501-1000 KM		A (.000) E (.020)	A (.000)	
1001-2000 KM			B (.033)	
2001-3000 KM				

Ispitanici čija su mjesečna primanja u rasponu od 501-1000 KM imaju statistički značajno afirmativniji stav o igrama na sreću (A-skala) u odnosu na ispitanike mjesečnih primanja od 1001-2000 KM i 2001-3000 KM.

Ispitanici koji imaju mjesečna primanja u rasponu do 500 KM statistički značajno manje igraju igre na sreću (B-skala) u odnosu na ispitanike sa primanjima od 500-1000 KM i od 1001-2000 KM. Takođe, ispitanici mjesečnih primanja od 2001-3000 KM značajno manje igraju od ispitanika primanja od 1001-2000 KM.

Ispitanici mjesečnih primanja između 501-1000 KM imaju statistički značajno više pogrešnih uvjerenja o igrama na sreću (E-skala) nego ispitanici primanja 1001-2000 KM.

4.5.7. RAZLIKE PO BRAČNOM STATUSU

Tabela 47. Jednofaktorska ANOVA po bračnom statusu za sve skalarne varijable

SKALA	F	p	FDR p	η^2
Afirmativan stav o igrama na sreću	10.637	.000	.000	.031
Igranje igara na sreću	0.589	.671	.671	
Trošenje dobitka	0.889	.470	.671	
Posljedice povezane sa igranjem	0.691	.599	.671	
Predrasude o igrama na sreću	2.312	.057	.142	

Tabela 48. Deskriptivna statistika kategorijalne varijable “Bračni status” za sve skalarne varijable

SKALA	Udata/oženjen		Slobodan/na		Rastavljen/a		Udovac/ica		U ozbiljnoj ili vanbračnoj vezi	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Afirmativan stav o igrama na sreću	23.17	11.71	20.12	11.11	24.85	9.88	23.38	9.33	18.17	11.62
Igranje igara na sreću	10.42	12.02	10.61	12.14	10.45	13.17	9.79	16.84	8.92	10.58
Trošenje dobitka	7.79	4.07	8.24	3.91	8.13	3.88	7.14	4.29	7.99	4.57
Posljedice povezane sa igranjem	2.06	3.71	2.49	4.84	2.81	5.74	1.65	6.05	2.38	4.54
Predrasude o igrama na sreću	21.38	11.11	20.39	9.71	22.08	11.14	17.59	8.90	19.62	8.53

Tabela 49. Matrica statistički značajnih parova post-hoc testova ANOVE

	Slobodan/na	Rastavljen/a	Udovac/ica	U ozbiljnoj ili vanbračnoj vezi
Udata/oženjen	A (.007)			A (.000)
Slobodan/na		A (.010)		
Rastavljen/a				A (.000)
Udovac/ica				

4.5.8. RAZLIKE PO POTOMSTVU

Tabela 50. T-test nezavisnih uzoraka po potomstvu za sve skalarne varijable

SKALA	Nemam djecu		Imam djecu		t	p	FDR p	Cohen's d
	M	SD	M	SD				
Afirmativan stav o igrama na sreću	19.71	11.42	23.32	11.42	-5.229	.000	.000	0.31
Igranje igara na sreću	10.20	12.12	10.27	12.05	-0.097	.923	.923	
Trošenje dobitka	8.14	4.13	7.79	4.08	1.388	.165	.275	
Posljedice povezane sa igranjem	2.21	4.49	2.27	4.24	-0.245	.807	.923	
Predrasude o igrama na sreću	20.23	9.32	21.26	11.10	-1.690	.091	.227	

Ispitanici koji imaju djecu imaju i statistički značajno afirmativniji stav o igrama na sreću (A-skala) u poređenju sa ispitanicima bez djece.

4.5.9. RAZLIKE PO (NE)POSTOJANJU ZAVISNOSTI U PORODICI

Tabela 51. Jednofaktorska ANOVA po zavisnosti u porodici za sve skalarne varijable

SKALA	F	p	FDR p	η^2
Afirmativan stav o igrama na sreću	8.517	.000	.000	.013
Igranje igara na sreću	2.441	.088	.147	
Trošenje dobitka	0.717	.488	.488	
Posljedice povezane sa igranjem	9.786	.000	.000	.023
Predrasude o igrama na sreću	1.461	.232	.290	

Tabela 52. Deskriptivna statistika kategorijalne varijable "Zavisnost u porodici" za sve skalarne varijable

SKALA	Zavisnost ne znam		Zavisnost ne		Zavisnost da	
	M	SD	M	SD	M	SD
Afirmativan stav o igrama na sreću	23.07	10.22	22.19	11.87	18.52	10.55
Igranje igara na sreću	10.52	11.60	9.83	11.88	12.31	13.46
Trošenje dobitka	7.96	3.78	7.99	4.15	7.55	4.18
Posljedice povezane sa igranjem	3.15	4.76	1.85	3.94	3.53	5.56
Predrasude o igrama na sreću	20.16	10.40	21.16	10.59	19.79	9.37

Tabela 53. Matrica statistički značajnih parova post-hoc testova ANOVE

	Ne	Da
Ne znam	D (.006)	A (.000)
Ne		A (.001) D (.006)

Ispitanici koji navode da im je poznato da su neki od članova njihove porodice imali problem sa zavisnosti od igara na sreću, statistički značajno imaju manje afirmativan stav o igrama na sreću (A-skala) od ispitanika koji navode da članovi njihove porodice nisu imali takav problem ili im to nije poznato.

Ispitanici koji navode da im je poznato da su neki od članova njihove porodice imali problem sa zavisnosti od igara na sreću, imaju statistički značajno više negativnih posljedica i/ili negativnih ponašanja povezanih sa igrama na sreću (D-skala) od ispitanika koji navode da članovi njihove porodice nisu imali takav problem.

4.5.10. RAZLIKE PO (NE)KONZUMIRANJU ALKOHOLA

Tabela 54. Jednofaktorska ANOVA po konzumiranju alkohola za sve skalarne varijable

SKALA	F	p	FDR p	η^2
Afirmativan stav o igrama na sreću	12.646	.000	.000	.028
Igranje igara na sreću	16.847	.000	.000	.045
Trošenje dobitka	4.609	.003	.003	.012
Posljedice povezane sa igranjem	10.305	.000	.000	.043
Predrasude o igrama na sreću	1.895	.129	.129	

Tabela 55. Deskriptivna statistika kategorijalne varijable “Konzumiranje alkohola” za sve skalarne varijable

SKALA	Ne konzumira		Posebne prilike		1-2 sedmično		Više puta sedmično	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Afirmativan stav o igrama na sreću	24.74	11.17	20.57	12.01	20.08	10.58	21.48	9.41
Igranje igara na sreću	8.49	11.46	9.72	11.92	11.56	11.17	18.55	13.44
Trošenje dobitka	8.03	4.15	7.58	3.97	8.38	4.05	9.15	4.56
Posljedice povezane sa igranjem	2.11	4.07	1.81	3.45	2.41	4.70	5.34	7.65
Predrasude o igrama na sreću	21.69	11.41	20.48	10.16	19.70	9.24	21.67	9.66

Tabela 56. Matrica statistički značajnih parova post-hoc testova ANOVE

	Posebne prilike	1-2 puta sedmično	Više puta sedmično
Ne konzumira	A (.000)	A (.000) B (.049)	B (.000) D (.006)
Posebne prilike			B (.000) C (.030) D (.000)
1-2 puta sedmično			B (.000) D (.018)

Ispitanici koji ne konzumiraju alkohol imaju statistički značajno afirmativniji stav o igrama na sreću (A-skala) nego ispitanici koji piju u posebnim prilikama ili jednom do dva puta sedmično.

Ispitanici koji ne konzumiraju alkohol statistički značajno manje igraju igre na sreću (B-skala) od ispitanika koji konzumiraju alkohol 1-2 ili više puta sedmično. Ispitanici koji konzumiraju u posebnim prilikama i 1-2 puta sedmično, značajno manje igraju igre od ispitanika koji piju alkohol više puta sedmično.

Ispitanici koji piju alkohol samo u posebnim prilikama statistički značajno pozitivnije iskoriste dobitak od igara na sreću (C-skala), u poređenju sa ispitanicima koji više puta sedmično konzumiraju alkohol.

Ispitanici koji konzumiraju alkohol više puta sedmično, imaju statistički značajno više negativnih posljedica i/ili negativnih ponašanja povezanih sa igrama na sreću (D-skala) od svih ostalih kategorija ispitanika.

5. DISKUSIJA

Na osnovu dobijenih rezultata istraživanja možemo konstatovati sljedeće:

Igre na sreću značajno više igraju:

- muškarci, u odnosu na žene;
- osobe između 26-35 godina starosti, u odnosu na osobe mlađe i starije od njih;
- osobe sa srednjom stručnom spremom, u odnosu na osobe sa visokom stručnom spremom i magistre/doktore;
- (honorarno) zaposleni i nezaposleni, u odnosu na učenike/ce-studente/ice;
- osobe mjesečnih primanja od 500 do 2000 KM, od osoba ispod i preko tih primanja.

Značajno afirmativniji stav o igrama na sreću imaju:

- ispitanici između 26 i 45 godina, u odnosu na ispitanike do 25 godina starosti;
- NK radnici i osobe sa srednjom stručnom spremom, u odnosu na osobe sa visokom stručnom spremom i magistre/doktore nauka;
- (honorarno) zaposleni, nezaposleni i penzioneri/ke, u odnosu na učenike/ce-studente/ice, a nezaposleni (osim na već navedenu kategoriju) i na zaposlene;
- ispitanici iz predgrađa i sa sela, u odnosu na ispitanike koji žive u gradu;
- ispitanici čija su mjesečna primanja u rasponu od 501-1000 KM, u odnosu na ispitanike mjesečnih primanja od 1001 do 3000 KM;
- ispitanici koji su udati/oženjeni i rastavljeni, u odnosu na ispitanike koji su slobodni ili su u ozbiljnoj/vanbračnoj vezi;
- ispitanici koji imaju djecu, u odnosu na one koji ih nemaju;
- ispitanici koji navode da članovi njihove porodice nisu (ili im to nije poznato) imali problem sa zavisnosti od igara na sreću, u odnosu na one čiji članovi jesu imali problem.

Značajno izraženije negativne posljedice i/ili ponašanja povezana sa igranjem igara na sreću imaju:

- muškarci, u odnosu na žene;
- ispitanici starosti od 26-35 godina, u odnosu na sve ostale starosne kategorije;
- NK radnici i osobe sa srednjom stručnom spremom, u odnosu na magistre/doktore nauka;
- zaposleni i nezaposleni, u odnosu na učenike/ce-studente/ice;
- ispitanici čiji su članovi porodice imali problem sa zavisnosti od igara na sreću, u odnosu na ispitanike čiji članovi porodice nisu imali takav problem.

Značajno izraženija pogrešna uvjerenja o igrama na sreću imaju:

- ispitanici sa srednjom stručnom spremom, u odnosu na ispitanike sa visokom stručnom spremom i magistre/doktore nauka;
- nezaposlene osobe, u odnosu na učenike/ce-studente/ice;
- ispitanici mjesečnih primanja između 501-1000 KM, u odnosu na ispitanike primanja 1001-2000 KM.

Utvrđujući relacije prethodno navedena četiri aspekta, a van konteksta socio-demografskih karakteristika, utvrđeno je da između svih postoji pozitivna povezanost, pri čemu je najizraženija između učestalosti igranja i negativnih posljedica vezanih za igre na sreću. Približno jednakog intenziteta je i povezanost afirmativnog stava o igrama na sreću sa učestalim igranjem i pogrešnim uvjerenjima o igrama na sreću.

Potvrđena je povezanost učestalosti igranja igara na sreću i učestalosti konzumiranja alkohola. Tako ispitanici koji ne konzumiraju alkohol statistički značajno manje igraju igre na sreću od ispitanika koji konzumiraju alkohol 1-2 ili više puta sedmično. Ispitanici koji konzumiraju u posebnim prilikama i 1-2 puta sedmično, značajno manje igraju igre od ispitanika koji piju alkohol više puta sedmično. Zanimljivo je i da ispitanici koji piju alkohol samo u posebnim prilikama statistički značajno pozitivnije iskoriste dobitak od igara na sreću u poređenju sa ispitanicima koji više puta sedmično konzumiraju alkohol. Takođe ispitanici koji konzumiraju alkohol više puta sedmično, imaju statistički značajno više negativnih posljedica i/ili negativnih ponašanja povezanih sa igrama na sreću od svih ostalih kategorija ispitanika.

Potvrđena je visoka povezanost pozitivnog smjera između igranja elektronskih virtuelnih igara (EVL), igara u kazinu, na automatima i klađenja. Dakle, praktikovanje neke od ovih igara na sreću, ukazuje na izraženiju tendenciju igranja i drugih igara (naročito igara slične vrste).

Zanimljiv je i nalaz da je ispitanicima najprivlačnije u igranju igara na sreću visina jacpota, dok su ostali faktori koji se odnose na ambijent, druženje sa osobama, zabave koje priređuju priređivači ili dobra reklama ocijenjeni kao manje privlačni, odnosno neprivlačni.

6. ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja nesumnjivo potvrđuju dosadašnja istraživanja o igranju igara na sreću, po kojima najveći rizik za stvaranje zavisnosti imaju osobe muškog pola, starosti između 26-30 godina, srednjeg nivoa obrazovanja i skloni konzumaciji alkohola. Shodno ovom nalazu, u ovoj grupi registruje se i najveći broj pogrešnih uvjerenja o igrama na sreću, odnosno najniža svijest o rizicima i posljedicama neodgovornog igranja.

S druge strane, ohrabruje podatak da u najmlađoj starosnoj kategoriji ovog uzorka (do 25 godina) postoji izražena svijest o odgovornom igranju igara na sreću i jasna percepcija rizika i posljedica povezanih sa neodgovornim igranjem igara na sreću. Mnogi nalazi i istraživanja¹⁹ o igrama na sreću ukazuju na raširenost ove pojave među adolescentima, što se samo po sebi smatra štetnim obzirom na vulnerabilnost ove kategorije prema stvaranju zavisnosti. S obzirom da uzorak nisu činili mlađi od 18 godina bilo bi pretenciozno zaključiti da se radi o novim trendovima, odnosno da mlađa populacija u Republici Srpskoj ne praktikuje igranje igara na sreću. Iako je ova oblast zakonski regulisana, bilo bi dobro buduća istraživanja u Republici Srpskoj fokusirati na adolescente, kako u pogledu iskustva u igranju igara na sreću, tako i pogledu ispitivanja stavova o rizicima i posljedicama neodgovornog igranja ove vrste igara.

Iako u Republici Srpskoj do sada nije bilo mnogo istraživanja o igranju igara na sreću, mora se istaći da je bilo različitih preventivnih aktivnosti usmjerenih na mlade vezano za zavisnost o igranju igara na sreću. S tim u vezi, izostala su istraživanja koja bi dala potpuniji uvid u raširenost igranja igara na sreću u Republici Srpskoj. Cijenimo da je vrijednost ovog istraživanja upravo u tome jer je rađeno na opštoj populaciji, a što je omogućilo detaljniji uvid u rasprostranjenost ove pojave u različitim socio-demografskim kategorijama.

Redovno praćenje trendova u igranju igara na sreću važno je za planiranje aktivnosti usmjerenih ka prevenciji i smanjenju posljedica rizičnog igranja igara na sreću, te kreiranje društveno odgovornih politika na ovom području.

¹⁹ Analiza 44 studije o kockanju mladih (dob 10 do 24 godine) sprovedena u različitim dijelovima svijeta (Calado, Alexandre i Griffiths, 2016) pokazala je kako 0.2% do 12.3% mladih zadovoljava kriterijume za problematično kockanje.

REZIME ISTRAŽIVANJA

Osnovni problem ovog istraživanja je bio ispitati rasprostranjenost, stavove i iskustva punoljetnih građanja Republike Srpske o igranju različitih igara na sreću. Analiza „Stavovi i iskustva u igranju igara na sreću“ imala je za cilj da kroz stavove i iskustva opšte populacije u Republici Srpskoj utvrdi kakva je svijest o odgovornom igranju igara na sreću. Posebni ciljevi ovog istraživanja bili su:

- Utvrditi učestalost igranja igara na sreću među ispitanicima različitih socio-demografskih kategorija;
- Utvrditi učestalost igranja pojedinih igara na sreću;
- Utvrditi da li postoji povezanost igranja igara na sreću i konzumacije alkohola;
- Ispitati stavove u vezi igranja igara na sreću;
- Ispitati praktikovanje odgovornog ulaganja i trošenja dobitka;
- Ispitati učestalost negativnih posljedica povezanih sa igranjem igara na sreću (problemi sa zakonom, problemi u porodici, skrivanje, dugovanje, zanemarivanje obaveza);
- Ispitati predrasude o igrama na sreću;
- Ispitati povezanost socio-demografskih karakteristika sa stavovima o igrama na sreću, odgovornim ulaganjem i trošenjem dobitka, negativnim posljedicama i predrasudama o ovim igrama;
- Ispitati faktore privlačnosti kod igranja igara na sreću.

Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 1140 punoljetnih ispitanika iz cijele Republike Srpske.

Od ukupnog broja ispitanih građana, većina ih je ženskog pola (62,72%). U kategoriji stručne spreme, najveći broj ih je sa srednjom stručnom spremom (59,12%), a u kategorijama zaposlenosti i mjesečnih primanja prednjače zaposleni (58,68%) sa mjesečnim primanjima od 1000 do 2000 KM (35,96 %). Po mjestu stanovanja najveći broj ispitanika je iz grada (68,16%). Što se tiče bračnog statusa i potomstva, većina ih je u braku (52,89%) i sa potomstvom (55,56%).

Upitnik nije ograničavao učešće u odnosu na iskustvo sa igrama na sreću, te je zanimljivo da samo 12,11 odsto ispitanih nisu nikada igrali niti jednu od ponuđenih 11 igara na sreću.

Osnovni rezultati istraživanja su pokazali sljedeće:

Igre na sreću značajno više igraju:

- muškarci, u odnosu na žene;

- osobe između 26-35 godina starosti, u odnosu na osobe mlađe i starije od njih;
- osobe sa srednjom stručnom spremom, u odnosu na osobe sa visokom stručnom spremom i magistre/doktore;
- (honorarno) zaposleni i nezaposleni, u odnosu na učenike/ce-studente/ice;
- osobe mjesečnih primanja od 500 do 2000 KM, od osoba ispod i preko tih primanja.

Značajno afirmativniji stav o igrama na sreću imaju:

- ispitanici između 26 i 45 godina, u odnosu na ispitanike do 25 godina starosti;
- NK radnici i osobe sa srednjom stručnom spremom, u odnosu na osobe sa visokom stručnom spremom i magistre/doktore nauka;
- (honorarno) zaposleni, nezaposleni i penzioneri/ke, u odnosu na učenike/ce-studente/ice, a nezaposleni (osim na već navedenu kategoriju) i na zaposlene;
- ispitanici iz predgrađa i sa sela, u odnosu na ispitanike koji žive u gradu;
- ispitanici čija su mjesečna primanja u rasponu od 501-1000 KM, u odnosu na ispitanike mjesečnih primanja od 1001 do 3000 KM;
- ispitanici koji su udati/oženjeni i rastavljeni, u odnosu na ispitanike koji su slobodni ili su u ozbiljnoj/vanbračnoj vezi;
- ispitanici koji imaju djecu, u odnosu na one koji ih nemaju;
- ispitanici koji navode da članovi njihove porodice nisu (ili im to nije poznato) imali problem sa zavisnosti od igara na sreću, u odnosu na one čiji članovi jesu imali problem.

Značajno izraženije negativne posljedice i/ili ponašanja povezana sa igranjem igara na sreću imaju:

- muškarci, u odnosu na žene;
- ispitanici starosti od 26-35 godina, u odnosu na sve ostale starosne kategorije;
- NK radnici i osobe sa srednjom stručnom spremom, u odnosu na magistre/doktore nauka;
- zaposleni i nezaposleni, u odnosu na učenike/ce-studente/ice;
- ispitanici čiji su članovi porodice imali problem sa zavisnosti od igara na sreću, u odnosu na ispitanike čiji članovi porodice nisu imali takav problem.

Značajno izraženija pogrešna uvjerenja o igrama na sreću imaju:

- ispitanici sa srednjom stručnom spremom, u odnosu na ispitanike sa visokom stručnom spremom i magistre/doktore nauka;
- nezaposlene osobe, u odnosu na učenike/ce-studente/ice;
- ispitanici mjesečnih primanja između 501-1000 KM, u odnosu na ispitanike primanja 1001-2000 KM.

Utvrđujući relacije prethodno navedena četiri aspekta, a van konteksta socio-demografskih karakteristika, utvrđeno je da između svih postoji pozitivna povezanost, pri čemu je najizraženija

između učestalosti igranja i negativnih posljedica vezanih za igre na sreću. Približno jednakog intenziteta je i povezanost afirmativnog stava o igrama na sreću sa učestalim igranjem i pogrešnim uvjerenjima o igrama na sreću.

Potvrđena je povezanost učestalosti igranja igara na sreću i učestalosti konzumiranja alkohola. Tako ispitanici koji ne konzumiraju alkohol statistički značajno manje igraju igre na sreću od ispitanika koji konzumiraju alkohol 1-2 ili više puta sedmično. Ispitanici koji konzumiraju u posebnim prilikama i 1-2 puta sedmično, značajno manje igraju igre od ispitanika koji piju alkohol više puta sedmično. Zanimljivo je i da ispitanici koji piju alkohol samo u posebnim prilikama statistički značajno pozitivnije iskoriste dobitak od igara na sreću u poređenju sa ispitanicima koji više puta sedmično konzumiraju alkohol. Takođe ispitanici koji konzumiraju alkohol više puta sedmično, imaju statistički značajno više negativnih posljedica i/ili negativnih ponašanja povezanih sa igrama na sreću od svih ostalih kategorija ispitanika.

Potvrđena je visoka povezanost pozitivnog smjera između igranja elektronskih virtuelnih igara (EVL), igara u kazinu, na automatima i klađenja. Dakle, praktikovanje neke od ovih igara na sreću, ukazuje na izraženiju tendenciju igranja i drugih igara (naročito igara slične vrste).

Zanimljiv je i nalaz da je ispitanicima najprivlačnije u igranju igara na sreću visina jacpota, dok su ostali faktori koji se odnose na ambijent, druženje sa osobama, zabave koje priređuju priređivači ili dobra reklama ocijenjeni kao manje privlačni, odnosno neprivlačni.

Rezultati ovog istraživanja nesumnjivo potvrđuju dosadašnja istraživanja o igranju igara na sreću, po kojima najveći rizik za stvaranje zavisnosti imaju osobe muškog pola, starosti između 26-30 godina, srednjeg nivoa obrazovanja i skloni konzumaciji alkohola. U ovoj grupi registruje se i najveći broj pogrešnih uvjerenja o igrama na sreću, odnosno najniža svijest o rizicima i posljedicama neodgovornog igranja. S druge strane, ohrabruje podatak da u najmlađoj starosnoj kategoriji ovog uzorka (18 do 25 godina) postoji izražena percepcija rizika i posljedica povezanih sa neodgovornim igranjem igara na sreću. Međutim, ono što je svakako neophodno provjeriti budućim istraživanjima, s obzirom da uzorak ovog istraživanja nisu činili mlađi od 18 godina, jeste trend i svijest maloljetnika o igrama na sreću, bez obzira na zakonsku regulativu. Redovno praćenje trendova u igranju igara na sreću, kroz istraživački pristup, važno je za planiranje aktivnosti usmjerenih ka prevenciji i smanjenju posljedica rizičnog igranja igara na sreću, te kreiranje društveno odgovornih politika na ovom području.